

Grimmia plagiopodia

Fågelgrimmia

Mossor

Klass: Bryopsida (egentliga bladmossor), **Ordning:** *Grimmiales*, **Familj:** *Grimmiaceae*, **Släkte:** *Grimmia* (grimmior), **Art:** *Grimmia plagiopodia* - fågelgrimmia Hedw. **Synonymer:**

Kännetecken

Arten växer i täta, upp till 1 cm höga, bruna till svartgröna tuvor. Bladen är ovala, bredast vid mitten och något kupade. Skottets övre blad har vanligen en kort men tydlig, färglös hårudd, medan bladen längre ned ofta saknar hårudd. I tvärsnitt har bladen en rundad form och bladkanten är plan eller något tillbakaböjd nedtill. Bladskivan är ett cellager tjock och bladcellerna är små och rundade. Arten är samkönad och kapslar förekommer nästan alltid rikligt. Dessa är klot- eller urnformade och släta, och de sitter snett fästade på mycket korta, tunna och krokiga skaft, vilket gör att de nästan helt döljs av bladen. Kapslarna har ett tydligt, men perforerat, orangefärgat peristom, och locket har ett ytterst kort knubbigt spröt.

Fågelgrimmia skiljer sig från de flesta andra svenska arterna i släktet genom den knubbiga kapseln på ett kort, krokigt skaft. Den närstående arten skedgrimmia *G. anodon* skiljer sig från fågelgrimmia genom avsaknad av peristom. Fågelgrimmia kan även förväxlas med blommosor *Schistidium* spp., men dessa har ett utspärrat, mer lysande orangefärgat eller rött peristom och kapslar med korta men kraftiga och raka skaft.

Utbredning och status

Arten växer uteslutande i den nordligaste delen av fjällkedjan, där den är mycket sällsynt. Den påträffas i subalpin och lågalpin zon. Den förekommer även sällsynt i nordligaste Norge och på Island, medan den saknas i Danmark och Finland. I övriga Europa förekommer den i bergstrakter, och världsubredningen omfattar även Nordafrika, Asien, Nya Zeeland och Antarktis samt Nord- och Sydamerika.

Ekologi

Fågelgrimmia påträffas enbart i fjällen och växer på varma solexponerade, sydvända block och klippor. Substratet är uteslutande kalksten eller kalkhaltig skiffer med riklig påväxt av den karakteristiska, kalkindikerande laven praktlav *Xanthoria elegans*. Fågelgrimmia förekommer bara på riktigt varma och torra växtplatser - som dessutom oftast är rikligt fågelgödslade - där den växer tillsammans med andra kalkgynnade mossor som kantfläta *Hypnum revolutum*, takmossa *Syntrichia ruralis* och blommosor *Schistidium* spp. Fågelgrimmia sprider sig troligen främst med hjälp av sporer, eftersom den saknar specialiserade vegetativa spridningsorgan. I andra delar av världen kan fågelgrimmian även växa på betong (Spessard 1983).

Hot

Åtminstone en av de svenska lokalerna (den andra ej återbesökt), öster om Nissonjåkks kanjon, ligger intill en större stig. Arten växer här på ett ensamt block (möjligen rör det sig om en klippa) som kan tänkas attrahera fjällvandrare som vill söka lä, göra upp eld, o.s.v.

Åtgärder

Även artens andra svenska lokal bör återbesökas. Artens lokaler bör sedan återbesökas med jämna mellanrum för att kontrollera dess status. Växtplatserna behöver någon form av ändamålsenligt skydd.

Övrigt

Utländska namn - NO: Fugleknausing, IS: Veggjaskeggi.

Etymologi: plagiopodius (gr.) = med sned fot; plagios (gr.) = sned; podos genitiv av pous (gr.) = fot.

Uttal: [Grímmia plagiopódia]

key facts A very rare species forming up to 1 cm high, brown to blackish-green tufts. Leaves oval, widest at the middle, slightly concave. Hyaline point white, short but distinct, frequently present only in the upper leaves. Leaf rounded in cross-section, margin plane or slightly recurved below. Autoicous, capsules nearly always abundant. Capsules smooth, globose to urceolate, obliquely attached to a very short, thin and arcuate seta, hence almost completely hidden by the perichaetial leaves. Peristome distinct, orange-coloured. Teeth perforated. Beak very short and stout. - A strictly alpine species growing exclusively on warm, dry, sun-exposed, south-facing cliffs and boulders of limestone or calcareous schist, frequently in places richly fertilised by guano.

Litteratur

Frisvoll, A. A. & Blom, H. 1993. Trua moser i Norge med Spetsbergen; raud liste. *NINA Utredning 42*, 1-55.

Mårtensson, O. 1956. Bryophytes of the Torneträsk area, northern Swedish Lapland. II. Musci. *Kungl. Svenska Vetenskapsakademiens Avhandlingar i Naturskyddsärenden 14*.

Savich-Lyubitskaya, L. I. 1978. Listostebelnie mchi vostochnoj Antarktity. *Bot. Zourn. 63*: 272-290.

Spessard, L. L. 1983. A bryological survey of the southern Panhandle of Nebraska. *Trans. Nebr. Acad. Sci. 11*: 77-80.

Weibull, H. 2006. *Grimmia plagiopodia* fågelgrimmia s. 104. I: Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. [AJ 6-23], Bladmossor. Sköldmossor - blåmossor : Bryophyta : Buxbaumia - Leucobryum. Artdatabanken, Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala.

Författare

Lars Hedenäs 1994. Rev. Henrik Weibull 2006. Uppdaterad 2010.